

До спеціалізованої вченої ради 27.855.02
Державного податкового університету
08205, Київська область, м. Ірпінь,
вул. Університетська, 31

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора юридичних наук, професора,
заслуженого юриста України
КУЧИНСЬКОЇ Оксани Петрівни
на дисертацію БУЧАЦЬКОГО Миколи Олеговича
«Нотаріально посвідчені документи як джерело доказів у кримінальному
процесі: теоретичні та практичні аспекти», поданої на здобуття
наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.09 –
кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза;
оперативно-розшукова діяльність**

Актуальність теми дослідження. Ознайомлення з рукописом дисертаційного дослідження БУЧАЦЬКОГО Миколи Олеговича на тему «Нотаріально посвідчені документи як джерело доказів у кримінальному процесі: теоретичні та практичні аспекти», авторефератом дисертації, а також науковими публікаціями здобувача дає підстави стверджувати, що автором здійснено комплексне дослідження актуальної наукової проблеми, пов'язаної з визначенням місця, правової природи та процесуального значення нотаріально посвідчених документів у системі кримінального процесуального доказування. У роботі на основі комплексного аналізу норм кримінального процесуального законодавства, законодавства про нотаріат, практики Верховного Суду, Європейського суду з прав людини та доктринальних підходів обґрунтовано необхідність удосконалення правового регулювання використання нотаріально посвідчених документів як джерел доказів, сформульовано нові теоретичні положення щодо їх доказової природи та запропоновано практичні рекомендації, спрямовані на підвищення ефективності кримінального провадження.

Актуальність теми дослідження зумовлена сучасними тенденціями розвитку кримінального процесуального законодавства України,

цифровізацією суспільних відносин, розширенням сфери застосування нотаріальних процедур, а також необхідністю забезпечення належного балансу між ефективністю кримінального провадження та гарантіями захисту прав людини. У сучасних умовах нотаріально посвідчені документи дедалі частіше використовуються під час досудового розслідування та судового розгляду, однак чинне законодавство не містить комплексного врегулювання особливостей їх отримання, дослідження та оцінки як джерел доказів. Це породжує неоднаковість правозастосовної практики, дискусії щодо співвідношення нотаріальної таємниці та інтересів кримінального судочинства, а також потребує наукового переосмислення місця нотаріальних документів у системі процесуального доказування.

Особливого значення ця проблематика набуває в контексті європейської інтеграції України та необхідності імплементації стандартів, сформованих практикою Європейського суду з прав людини. Дотримання принципів верховенства права, пропорційності втручання у приватне життя, забезпечення права на справедливий суд і належного захисту професійної таємниці вимагає удосконалення національних процесуальних механізмів використання нотаріально посвідчених документів як доказів. Не менш важливим є врахування сучасних викликів, пов'язаних із розвитком електронного нотаріату, цифрових документів та інформаційних технологій, що істотно впливають на процес формування та використання доказової інформації.

Таким чином, дисертаційне дослідження присвячене вирішенню важливої наукової та практичної проблеми, результати якої мають істотне значення для подальшого розвитку кримінального процесуального права, удосконалення законодавства про нотаріат і формування єдиної судової практики щодо використання нотаріально посвідчених документів у кримінальному провадженні.

Викладені положення свідчать про актуальність, наукову новизну та своєчасність обраної тематики дисертаційного дослідження, її відповідність

сучасним потребам правозастосовної практики та перспективам розвитку кримінальної процесуальної науки.

Дисертація виконана відповідно до Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року (Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019); Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020); Національної стратегії у сфері прав людини на 2021–2023 роки (Указ Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021); Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки (Указ Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023); Стратегії комунікації з питань європейської інтеграції на період до 2026 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 9 грудня 2022 року № 1155-р).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації та їх достовірність не викликає сумнівів.

Структурованість дисертаційного дослідження характеризується логічністю побудови, послідовністю викладення матеріалу та внутрішньою узгодженістю його основних положень. У роботі простежується системний підхід до аналізу кримінального процесуального доказування, його етапів та структурних елементів, що дозволяє забезпечити концептуальну цілісність дослідження. Дисертантом коректно визначено базові категорії доказування як логічного та процесуального обґрунтування певної тези, що включає збір, перевірку та оцінку доказів і джерел їх походження, які у практичній діяльності є взаємопов'язаними та невіддільними компонентами єдиного процесу.

Обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджується належним опрацюванням доктринальних підходів щодо розуміння доказування у кримінальному процесі, зокрема положень про формування доказової бази, особливості її

становлення у судовому провадженні та нормативного закріплення критеріїв належності, допустимості й достовірності доказів.

Важливою складовою обґрунтування результатів є використання положень щодо структури доказування, передбаченої кримінальним процесуальним законодавством України, відповідно до якої доказування включає збирання, перевірку та оцінку доказів, а також наукові підходи, що деталізують зазначені етапи як взаємопов'язані елементи єдиного процесу. Дисертантом також враховано еволюцію процесуального регулювання доказування, зокрема порівняння підходів КПК України 1960 року та чинного КПК України щодо доступу суду до матеріалів провадження, що дозволяє глибше обґрунтувати концепцію формування доказової бази у суді першої інстанції.

Достовірність наукових положень додатково забезпечується залученням положень судової практики Європейського суду з прав людини щодо стандарту доказування «поза розумним сумнівом» та необхідності всебічної оцінки доказів національними судами з належною аргументацією кожного встановленого факту. Такий підхід свідчить про врахування міжнародних стандартів справедливого судового розгляду у контексті оцінки доказів.

Наукові положення дисертації є внутрішньо узгодженими та логічно виведеними з аналізу кримінального процесуального законодавства та доктринальних підходів. Перелік проблемних питань, які стали предметом дослідження, їх послідовне висвітлення у розділах дисертації, належний рівень аргументації авторських висновків, а також їх узгодженість із сучасними досягненнями науки кримінального процесуального права свідчать про високий ступінь обґрунтованості наукових положень, сформульованих у дисертації. Запропоновані автором рекомендації мають не лише теоретичне значення, а й можуть бути використані у нормотворчій діяльності, правозастосовній практиці органів досудового розслідування,

прокуратури, суду, нотаріату, а також у навчальному процесі та подальших наукових дослідженнях.

Наукова новизна положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, повнота їх викладу в опублікованих працях.

Проведений аналіз дисертаційного дослідження Буцацького М.О. дозволяє констатувати, що в результаті виконаної наукової роботи автором досягнуто істотних теоретичних і прикладних результатів, які характеризуються ознаками наукової новизни, системності та внутрішньої логічної узгодженості. Дисертаційне дослідження є комплексним опрацюванням проблематики використання нотаріально посвідчених документів як джерела доказів у кримінальному провадженні, що передбачає як загальнотеоретичне осмислення їх правової природи, так і аналіз процесуальних механізмів їх залучення, перевірки та оцінки.

Особливої уваги заслуговує концептуальний підхід автора до розуміння нотаріально посвідчених документів як специфічного різновиду письмових джерел доказів, які поєднують приватноправову природу нотаріальної діяльності з публічно-правовими завданнями кримінального процесу. У дисертації аргументовано положення про те, що такі документи, будучи офіційними актами, наділеними презумпцією достовірності, забезпечують трансформацію інформації з приватної сфери у площину її процесуального та публічного визнання. У цьому контексті автор обґрунтовує превентивну функцію нотаріату, підкреслюючи, що, хоча нотаріальна діяльність не має правоохоронного характеру у вузькому кримінально-правовому розумінні, її результати набувають значення джерел доказової інформації у кримінальному судочинстві.

Новизною вирізняється також розмежування у роботі понять «нотаріальні документи», «нотаріально посвідчені документи» та «нотаріальні акти», що дозволило автору уточнити їх правову природу та визначити відмінності у процесуальному значенні відповідних категорій. У

дисертації підкреслюється, що нотаріальний акт є завершальним результатом нотаріальної дії, який оформлюється у встановленій законом письмовій формі (у вигляді написів, свідоцтв або інших документів), що забезпечує його юридичну визначеність та доказову релевантність.

Важливим науковим результатом є удосконалення підходів до класифікації нотаріальних актів як джерел доказової інформації. Автор, спираючись на доктринальні підходи, виокремлює акти, що відображають результати застосування норм матеріального права та остаточного вирішення нотаріальної справи, а також акти, що фіксують відсутність підстав для застосування таких норм і, відповідно, унеможлиблюють виникнення нотаріального процесуального результату. Така класифікація дозволяє глибше зрозуміти функціональну роль нотаріальних документів у структурі кримінального процесуального доказування.

Значною науковою новизною характеризуються положення дисертації щодо процесуальної природи доказування, його рівнів та структурних елементів. Автор послідовно виходить із того, що доказування у кримінальному процесі охоплює пізнавальний і перевірочний рівні, включаючи як безпосереднє чуттєве сприйняття інформації, так і її раціональне осмислення. У роботі обґрунтовано, що доказування є не лише логічною, а й практичною діяльністю, спрямованою на реконструкцію події злочину за фрагментами інформації, що містяться у пам'яті осіб або матеріальних об'єктах.

Окремо слід відзначити наукові положення щодо структури кримінально-процесуального доказування, де послідовно виділено його ключові елементи: збирання, перевірка та оцінка доказів, а також уточнено їх взаємозв'язок у процесі формування доказової бази. У цьому контексті дисертантом проаналізовано еволюцію законодавчого регулювання доказування, зокрема порівняно положення чинного КПК України із попереднім кримінально-процесуальним законодавством, що дозволило виявити зміни у підходах до формування матеріалів кримінального

провадження.

Новим є також підхід автора до розуміння системи процесуальних джерел доказів як нормативно визначеної та функціонально замкненої структури, що включає показання, речові докази, документи та висновки експертів. У межах цього підходу нотаріально посвідчені документи розглядаються як специфічний елемент письмових джерел доказів, що характеризується підвищеним рівнем процесуальної надійності.

Значущим внеском у наукову доктрину є положення щодо критеріїв належності, допустимості та достовірності відомостей, зафіксованих у нотаріально посвідчених документах. Автор не лише систематизує наявні підходи, але й пропонує їх інтегративне тлумачення з урахуванням вимог кримінального процесуального законодавства та спеціального законодавства про нотаріат. Це дозволяє сформувати більш цілісне уявлення про умови процесуального визнання таких документів доказами.

Окремий науковий інтерес становлять положення щодо взаємозв'язку нотаріально посвідчених документів із проблематикою нотаріальної таємниці. У дисертації обґрунтовано наявність потенційного конфлікту між завданнями кримінального правосуддя та необхідністю захисту конфіденційної нотаріальної інформації, що потребує спеціального процесуального врегулювання. Таким чином, дослідження виходить за межі суто теоретичного аналізу та набуває прикладного значення для правозастосовної практики.

Слід відзначити, що основні наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження викладені у логічно структурованій формі та послідовно відображені у відповідних розділах роботи, зокрема в частинах, присвячених теоретичним основам нотаріальних документів, їх місцю у системі доказування, а також процесуальним аспектам їх використання у кримінальному провадженні. Це свідчить про належний рівень апробації отриманих результатів у межах самого дисертаційного тексту та їх внутрішню узгодженість.

Узагальнюючи викладене, слід констатувати, що дисертаційна робота Бучацького М.О. містить низку нових наукових положень, які поглиблюють теоретичні уявлення про природу нотаріально посвідчених документів у кримінальному процесі, розширюють доктрину доказування та мають потенціал для подальшого використання у правотворчій і правозастосовній діяльності.

Щодо повноти викладу результатів, слід зазначити, що основні положення, висновки та рекомендації дисертації достатньою мірою відображені в опублікованих працях здобувача, що підтверджує їх наукову апробацію та належний рівень оприлюднення результатів дослідження.

Повнота викладу в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації, відсутність академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації.

Аналіз змісту наданого фрагмента дисертаційного дослідження Бучацького Миколи Олеговича свідчить, що робота має чітко виражений науково-теоретичний характер та ґрунтується на комплексному опрацюванні доктринальних положень кримінального процесуального права щодо сутності доказування, його структурних елементів та місця доказу в системі кримінального процесу. Основні наукові результати дисертації викладені у 8 наукових публікаціях, серед яких 4 статті, опубліковані в юридичних фахових виданнях України, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України, 1 – в іноземному фаховому виданні, та 3 тези доповідей, опубліковані в збірниках матеріалів міжнародних науково-практичних конференцій. Це дозволяє констатувати, що презентовані наукові праці є достатніми для обґрунтування запропонованих автором положень як нових, висвітленні окреслених наукових проблем та формулюванні шляхів їх логічного вирішення.

Автор послідовно розкриває підходи до розуміння доказування як пізнавальної, логічної та процесуальної діяльності, аналізує етапи збирання, перевірки та оцінки доказів, а також звертається до сучасних наукових підходів щодо структури доказу та його процесуальної природи. Окрему увагу

приділено питанням цифрової інформації як джерела доказів, що свідчить про актуальність і сучасність дослідження.

Аналіз тексту дисертації не виявляє ознак академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації. Виклад матеріалу має системний характер, ґрунтується на узагальненні наукових позицій різних авторів із належним посиланням на джерела, а використані концепції інтегровані в авторську логіку дослідження.

Структура викладення матеріалу є послідовною та науково вмотивованою, що свідчить про самостійний характер виконаної роботи. Оформлення та стиль викладу відповідають вимогам наукового дослідження у галузі кримінального процесуального права.

Структура автореферату повністю відповідає структурі тексту дисертації, його зміст відображає основні положення та результати, які викладені у дисертації. Оформлення дисертаційної роботи здійснено відповідно до встановлених вимог і стандартів.

Таким чином, на підставі аналізу наданого фрагмента дисертації можна констатувати її наукову доброчесність та відсутність у тексті ознак порушення принципів академічної етики.

Проте, наголошуючи на позитивних аспектах дослідження, не можна залишити поза увагою певні зауваження та дискусійні моменти, які потребують додаткової аргументації чи роз'яснення автором під час публічного захисту. Зокрема:

1. У роботі достатньо ґрунтовно розглянуто питання цифрової інформації та цифрових слідів у контексті кримінального процесуального доказування, однак потребує більш чіткого розмежування процесуального статусу таких даних як «цифрові сліди», «цифрові докази» та «джерела доказової інформації». Зокрема, недостатньо однозначно визначено, у який саме момент цифрові дані набувають процесуальної форми доказу відповідно до вимог КПК України.

2. У дисертації приділено увагу практиці Європейського суду з прав людини щодо стандарту доведення «поза розумним сумнівом», однак наведені положення мають переважно загальний характер. Доцільним було б більш предметно проаналізувати конкретні рішення ЄСПЛ у справах, де оцінювалися саме цифрові або електронні докази, що дозволило б посилити прикладну складову дослідження.

3. У роботі наявні положення щодо структури доказування та переходу до аналізу структурних елементів доказу, однак перехід до ілюстративного матеріалу (зокрема рисунка 1) не повністю розкритий у тексті. Це ускладнює сприйняття логіки авторського викладу та потребує більш чіткої інтерпретації зв'язку між текстовими положеннями і схемою.

4. Окремі положення, що стосуються цифрових доказів, потребують більш детального розкриття критеріїв їх допустимості та автентичності, зокрема питань цілісності даних, ланцюга збереження (chain of custody) та процесуальних гарантій недопущення їх модифікації. У роботі ці аспекти згадані, однак не отримали достатньої системної розробки.

5. У дисертації простежується еволюція підходів до доказування з урахуванням змін кримінального процесуального законодавства України, зокрема порівняння КПК 1960 року та чинного КПК. Водночас потребує більш глибокого аналізу вплив цих змін на практику формування доказової бази на стадії судового розгляду.

Проте, висловлені пропозиції та зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку рецензованої роботи, оскільки більшість із них, як правило, не торкаються основних концептуальних положень дисертації, мають виключно рекомендаційний характер та можуть бути враховані автором у подальших наукових дослідженнях.

Вищевикладене дає підстави зробити висновок, що дисертаційне дослідження Бучацького Миколи Олеговича є самостійною, завершеною кваліфікаційною науковою працею монографічного характеру, в якій здійснено системний аналіз нотаріально посвідчених документів як джерела доказів у кримінальному процесі. Автореферат за своїм змістом відображає

основні положення дисертації, її структуру, наукові результати та висновки. Опубліковані наукові праці здобувача достатньою мірою розкривають основні ідеї та положення дослідження. Дисертаційне дослідження Бучацького Миколи Олеговича на тему: «Нотаріально посвідчені документи як джерело доказів у кримінальному процесі: теоретичні та практичні аспекти» за своєю актуальністю, науковою новизною, обґрунтованістю та достовірністю отриманих результатів, їх теоретичним рівнем та практичною корисністю, повністю відповідає вимогам, які встановлені до кандидатських дисертацій, зокрема п.п. 9, 11, 12, 13 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами), вимогам, які висуваються до оформлення дисертацій, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами), а її автор за результатами прилюдного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Офіційний опонент –
професор кафедри криміналістики
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України

Оксана КУЧИНСЬКА

ПІДПИС
 ВЧЕНИЙ
 КАРАУЛ

[Handwritten signature]